

Karolina Kmiecik-Jusięga, *Szpaku. Metody pracy księdza Andrzeja Szpaka z młodzieżą Różnych Dróg*, Akademia Ignatianum – Wydawnictwo WAM, Kraków 2013, ss. 307.

Z nieukrywaną satysfakcją odnotowałem fakt pojawienia się na rynku wydawniczym pozycji książkowej, która zgłębia postać ks. Andrzeja Szpaka i jego metodę pracy z młodzieżą przynależącą do subkultury hipisów. Prawie siedemdziesięcioletni salezjanin, po czterdziestu latach zmagani w pracy z młodzieżą tzw. różnych dróg, doczekał się naukowego opracowania swojej niekonwencjonalnej metody oddziaływania.

Książkę otwiera część poświęcona charakterystyce grupy młodzieży, z którą pracuje ks. A. Szpak. Przytoczone przez Autorkę koncepcje i teorie posłużyły do zdefiniowania grupy nieformalnej, jaką są hipisi. Zjawisko społeczne, jakim jest „Młodzież Różnych Dróg”, stało się dla Autorki książki pewną nicią wiążącą całą fabułę „opowieści” o tzw. „szpakach”.

Drugi rozdział przybliży postać ks. A. Szpaka. Autorka, wykorzystując programy przygotowane przez księdza, notatki i zapisy, stara się wniknąć nie tyle w jego perypetie wynikające ze zmiany miejsca na mocy listu posłuszeństwa, co raczej pragnie ukazać salezjanina jako prekursora streetworkingu, gotowego opuścić mury domu zakonnego, aby wyjść naprzeciw człowiekowi młodego i potrzebującego.

Stricte pedagogiczny wydźwięk posiada rozdział III zatytułowany *Nieautorytarny autorytet*. Uzasadniona wydaje się próba przybliżenia przez Autorkę znaczących postaci z życia salezjanina, które wpłynęły na jego poglądy, a przede wszystkim na kształt i dynamizm relacji z młodym człowiekiem. Kluczowym terminem pozwalającym zrozumieć metodę wychowawczą ks. Szpaka jest kwestia autorytetu oraz przewodnictwa duchowego. Autorka w doskonały sposób ujmuje postać księdza w kategoriach jego wpływu osobistego na młodych ludzi. W rozdziale tym można dostrzec pewne echa znanej skądinąd teorii ks. J. Tischnera, dla którego istotą wychowania było spotkanie drugiego człowieka, zachęcanie do dobra, szukania dobra, stawiania się dobrym (wymiar agatyczny). Czyniąc pewne odniesienia do systemu prewencyjnego ks. Bosko, Autorka niejako formalnie legitymizuje działania salezjanina, umiejscawiając go na gruncie resocjalizacji.

Niezwykle znamienity jest tytuł IV rozdziału: *Człowiek leczy człowieka*. To tutaj Autorka próbuje przybliżyć ks. Szpaka jako tego, który nie szczędzi sił, by wyjść do indywidualnego człowieka. Trafnie wyodrębniła ona wielopoziomową metodę aplikowaną przez salezjanina, mającą swoje podłoże w personalistycznej wizji wychowanka. Godne podkreślenia jest to, iż zarysowana metoda nie jest wynikiem teoretycznych dociekań księdza, ale owocem jego bycia dla drugiego, bycia po stronie człowieka, który przeżywa kryzys, kontestuje wartości, przeżywa załamania psychofizyczne czy też duchowe. W ostatniej części Autorka, przybliżając zjawisko tzw. „szpakowisk” oraz „Pielgrzymek Młodzieży Różnych Dróg i Kultur”, stara się wskazać na kluczowe elementy omawianej metody, jakimi są: zasada wspólnotowości oraz spontaniczności.

Recenzowana książka przybliży pewne udokumentowane zjawisko, które w kontekście salezjańskim pozostaje ciągłym wyzwaniem, a dla polskiej rzeczywistości przypomnieniem, iż zjawisk subkultury nie należy traktować marginalnie. Autorka omawianej publikacji skupia się przede wszystkim na wymiarze pedagogicznym działalności ks. A. Szpaka, pomijając duszpasterski, który równie dobrze mógłby stać się przedmiotem osobnych badań. K. Kmiecik-Jusięga skupia się na tym, co o metodzie ks. A. Szpaka mówi on sam oraz inni. Z publikacji wyłania się pewna wizja pracy z młodzieżą, którą można streścić w dwóch wyrażeniach: pedagogia serca oraz pedagogia współbycia. Te wymiary mają pewien wspólny fundament, są w nim personalistyczna wizja człowieka oraz system prewencyjny ks. Bosko. Autorka podkreśla, że ks. A. Szpak nie pracuje według przyjętych schematów, gdyż z młodzieżą przynależącą do subkultur nie da się pracować według z góry przyjętych prawideł. Trzeba docenić wysiłek Autorki, która stara się zinterpretować niekonwencjonalny

ciąg pomysłów, wizji i intuicji ks. A. Szpaka i nadać temu konkretny kierunek, określić metodę, która stanowiłaby teoretyczną podstawę do praktycznego zaangażowania salezjanina.

Cenne zatem jest to, iż Autorka nie próbuje przybliżać metody pracy ks. Szpaka, wkomponując ją w ściśle określone ramy teorii wychowania. Wręcz przeciwnie, mozaika ukazująca poszczególne elementy owej metody, jawi się czytelnikowi krok po kroku. Co ciekawsze, to właśnie czytelnik, razem z Autorką książki, staje się „odkrywcą” sztuki pracy z młodzieżą trudną.

Niezwykle istotne z metodologicznego punktu widzenia wydają się być pomocnicze pytania badawcze proponowane przez Autorkę w poszczególnych rozdziałach. Prezentowana publikacja K. Kmiciek-Jusięgi z pewnością porusza problem mało eksplorowany na gruncie subkultur. Jest nim „człowiek, który staje się metodą”, czyli rzecz o autorskiej metodzie wychowawcy nie ujętej w kanon metod formalnie przyjętych. Autorka książki bardzo zgrabnie wyeksponowała fakt, iż metodą terapii wielu uzależnień młodzieży jest nawiązanie do personalizmu i duchowości człowieka. Taki typ oddziaływania preferowany przez ks. Szpaka w sposób szczególnie uwidacznia nieco zaniedbane aspekty współczesnej terapii, bowiem przyczyn uzależnień szuka się w problemach rodzinnych, w biopsychicznej strukturze człowieka, pomijając jego aspekt duchowy (zagubienie duchowe, brak wiary w Boga, brak odniesień do wartości transcendentnych). Autorce w przekonywujący sposób udało się ukazać ks. Szpaka jako tego, który „zaszczepiał” religijne przesłanie ludziom zniewolonym, zachęcał do nowego sposobu myślenia o sobie i o rzeczywistości pozamaterialnej.

Skrupulatnie przestrzegany przez Autorkę rygor metodologiczny przyniósł owoce w postaci przemyślanej, innowacyjnej i naukowo znaczącej publikacji z dziedziny pedagogiki społecznej. Szeroki wachlarz zastosowanych metod zbierania i analizowania informacji (wywiad, obserwacja uczestnicząca, badanie dokumentów) świadczy o tym, iż recenzowana publikacja jest dojrzałym zamysłem nad fenomenem subkultur i odkryciem metody dotarcia do młodzieży trudnej i zagrożonej.

Książka posiada także drobne mankamenty. Być może szersze nawiązanie do opracowań klasyków zajmujących się systemem prewencyjnym ks. Bosko, zarówno tych włoskich, jak i polskich, jeszcze bardziej mogłoby podkreślić aspekt kontynuacji pomiędzy salezjańską metodą prewencyjną a ideaми wychowawczymi ks. Szpaka. Na tej płaszczyźnie łatwiej byłoby zrozumieć jego fascynację i zauroczenie księdzem Bosko, co przełożyło się także na wypracowanie przez ks. Szpaka nowatorskiej metody dotarcia do młodzieży trudnej. Warto zwrócić uwagę również na to, iż adekwatna analiza listów czy oficjalnych interwencji ks. A. Szpaka, uwzględniająca chociażby jeden ważny okres w jego działalności, mogłaby pomóc w weryfikacji materiałów pozyskanych na drodze wywiadu z osobami będącymi w kontakcie z ks. A. Szpakiem. Także załączony w *Aneksie* materiał wydaje się być trochę niedowartościowany. Z pewnością stosowny komentarz do tych materiałów mógłby jeszcze bardziej uwydatnić osobowość ks. Szpaka i jego – rodzącą się w kontakcie z trudną młodzieżą – metodę.

Lektura książki pozwala dostrzec bezkompromisową postawę ks. Szpaka wobec problemów ludzi „różnych dróg”. Na nowo niejako stara się przekonać czytelnika, że prawdziwym antynarkotykiem jest drugi człowiek (prawdziwa matka, prawdziwy ojciec, prawdziwy ksiądz itd.), z jego bezwarunkową miłością, empatią i akceptacją. Ciekawy, miejscami trzymający w napięciu styl narracji zaprezentowany przez Autorkę sprawia, iż dokumenty, relacje świadków, materiały źródłowe nie są ociążającym balastem zakłócającym refleksję pedagogiczną.

Recenzowana publikacja wydaje się zachęcać do refleksji nad metodami dotarcia do młodzieży. Jest książką prowokacyjną, wyzwalającą chęć zrozumienia kodu dostępu do subkultury hipisów. Pozycja adresowana jest do wszystkich „niepokornych umysłów”, które nie szufladkują młodzieży i działań wychowawczych w sztywne ramy teorii, ale poszukują także natchnień serca, intuicji wychowawczej wyrastającej z prostego faktu umiłowania ludzi młodych. Warto więc, aby metody pracy ks. A. Szpaka ubogacały myśl o wychowaniu i stawały się zaczynem nowych inspiracji do pracy z młodzieżą trudną.

ks. dr Bogdan Stańkowski SDB
Akademia Ignatianum, Kraków

DOI: <http://dx.do.org/10.21852/sem.2016.3.22>